Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS
DE

SANGVINE STAGNANTE

QVAM

CONSENTIENTE GRATIOSISSIMAE

FACVLTATIS MEDICAE ORDINE

SVB PRAESIDIO

VIRI CELEBERRIMI

D. AVGVSTI QVIRINI RIVINI

FAC. MED. DECANI

DIE XXVIII. MARTII MDCCXXI.

PRO LICENTIA

IMPETRANDI

HONORES IN MEDICINA SVMMOS

H. L. Q. C.

PVBLICE VENTILANDAM

PROPONIT

CAROLVS FRIDERICVS CLAVDER

MEDICINAE BACCALAVREVS.

LIPSIAE

LITTERIS IMMANVELIS TITII.

VIRO
EXCELLENTISSIMO, PRAENOBILISSIMO
AC CONSVLTISSIMO
DOMINO
IO. GOTHOFREDO REINHARDO
TOPARCHAE IN NEVKIRCHEN, SVMME REVERENDI
ET CELSISSIMI PRINCIPIS SAXO-MARTISBVRGICI,
CONSILIARIO AVLICO LONGE CELE-
BERRIMO, &c.
MAECENATI MEO OMNI CVLTV DEVENERANDO, &c.
VT ET
VIRIS
PRAENOBILISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS
ET EXPERIENTISSIMIS
DOMINO
IO. CHRISTIANO CLAVDERO
HAEREDITARIO IN ZSCHECHWIZ, PHILOSOPHIAE ET
MEDICINAE DOCTORI ET PRACTICO ALTENBVRGENSI
CELEBERRIMO, PATRVELI AC SVSCEPTORI OMNI
FILIALI CVLTV PROSEQVENDO,
ATQVE
DOMINO
GABRIELI FRIDER. CLAVDERO
PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORI, ATQVE
ARCHIATRO PER-ILLVSTRISSIMI COMITIS DE LOBEN-
STEIN, NEC NON PHYSICO PROVINCIALI
IBIDEM, &c.
PATRVELI MEO AC FAVTORI AESTVMATISSIMO,
DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM
EA, QVA DECET
ANIMI OBSERVANTIA
DICAT, DEDICAT, CONSECRAT
AVTOR ET RESPONDENS.

PRÆFATIO.

QVi cunctas res in hoc univerſo ſpectandas ſub nomine mobilium complecti velit, a vero parum aberrare videtur. Non jam dicam de ſolis lunæque ac ſiderum circuitu; ſaltim globus terraqueus, etiamſi ad mentem Copernicanorum ſub zodiaco non progreditur motu annuo, circa ſuum nihilominus axem quotidie volvitur, ſuam in centro mundi ſedem a Creatore aſſignatam nullatenus deſerens. Seorſim autem aquæ circumfuſæ ſuum habent curſum omnino diſtinctum. Nam & flumina,

 unde-

undecunque oriantur, in maria ſeſe præcipitant. Ipſe vero ampliſſimus Oceanus per intervalla ſex horarum æſtu agitatur perpetuo, in venilia modo accedentibus ad littora undis, modo recedentibus ſtato tempore in ſalacia. Atque hoc ipſum applicare ad ſanguinis motum in corpore vivente non dubitarunt, qui ad ſimilitudinem macrocoſmi conformatum exiſtimant hominem tanquam microcoſmum. Et quanquam ipſis arduum eſſet explicatu, qua ratione ſanguis partim venoſus, partim arterioſus diſtribueretur in corpore; nunc tamen poſt inventam circulationem nemo amplius dubitat, cor eſſe promum condum, qui per arterias ſuccum vitalem ad omnes partes pulſu nunquam intermittente diſtribuat, & qui redeuntem per venas cruorem iterum recipiat. Hinc enim nomen circulationis originem duxit, quod in circulo quaſi ſanguis idem repetat principium, a quo primum moveri cœpit. Atqui hoc unicum

argu-

argumento eſſe poteſt, ſummam & utilitatem & neceſſitatem ad conſervationem vitæ ac ſanitatis tribuendam eſſe huic ſanguinis circulationi, quoniam nullibi quieſcit, imo ne inter dormiendum quidem. Itaque ſi præter naturam forte in ſuo circuitu impediatur, exinde damnum emergere non leve neceſſum eſt. Id vero ex ſequentibus apparebit clarius, quando de ſanguine ſtagnante quædam diſſerere mecum conſtitui, non indignam arbitratus materiam, quæ publice ventiletur per modum diſputationis inauguralis. Faxit Clementiſſimum Numen, ut omnia feliciter ſuccedant!

DE SANGVINE STAGNANTE.

§. I.

SUb nomine ſanguinis comprehendi non tantum partem ejus purpuream, ſed & ſerum, quod vehiculi loco inſervit, & chylum, poſt digeſtionem primam ei affuſum, neminem latere arbitror. Et hæc quidem in ſtatu naturali ita ſe habent, in præternaturali vero interdum viſcidior pituita vel bilis, vel etiam alius humor craſſus, olim melancholicus, hodie tartareus, ſanguini admiſcetur, ac nihilo minus nomen ſuum retinet. Stagnare autem dicitur ſanguis, quando debite haud movetur, ſed inſtar aquarum ab inundatione vel imbribus collectarum non tam fluere, quam ſtare, aut certe vix ſenſibiliter progredi videtur.

§. II.

In ſtatu ſanitatis quidem ſanguis perpetuo agitatur, effluit e corde, juvante pulſu, per arterias, redit per venas, dum gutta guttam & unda undam trudit. Haud raro tamen motus hic ſanguinis circularis impeditur plus minusve, modo hac modo illa in parte, interdum etiam in toto corpore non ſine manifeſto vitæ periculo. Atque hoc ipſum eſt, quod vulgo ſanguinem ſtagnare dicimus.

§. III.

§. III.

Certe in toto ſtagnare ſanguinem oportet, quotiescunque pulſus deficit, in lipothymia & ſyncope, vel etiam forti Apoplexia, item in aquam frigidam collapſis, aut brumali tempore congelatis.

§. IV.

Sed in capite ſeorſim ſtagnare ſanguis nonnunquam obſervatur, ſicuti externe in gutta roſacea; ita potius interne in hemicrania vel cephalæa, ut nihil dicam de contuſionibus capitis, fractura cranii aut inflammationibus meningum. Certe vel ſola Ophtalmia ſatis oſtendet, ſanguinem ab oculis per venas non redire debito modo.

§. V.

In pectore haud raro ſanguinem coagulari ab aëre frigido, quem inſpiramus, docet hæmoptyſis, in pleuritide peripneumonia & pleuropneumonia non parum periculoſa. Sed quotidianum eſt, poſt caſum ab alto, aut ſaltim vehementer perterritos ſuffocari pene, antequam vel ſputum appareat cruentum, & eryſipelas vel bubo, carbunculus, aut petechiæ in conſpectum prodeunt. Quid dicam de anguſtia præcordiorum vel potius anxietate cordis ipſius, quam non modo in febre maligna & peſtilenti experiuntur plerique, ſed extra febrem a ſolo polypo & vaſa majora non niſi ſumma cum difficultate tranſire queat.

§. VI.

In abdomine frequentius ſtagnat ſanguis in hepate,

te, præſertim eam ob cauſam, quod parum arterioſi plurimum venoſi ſanguinis per venam portæ affluat. Quam ob rem obſtructiones atque ſcirrhi hujus viſceris haud raro ſpectantur. Et quanquam ſanguinis tranſitus per lienem videatur multo liberior nihilominus dolor, tumor, imo etiam ſcirrhus hujus viſceris, crebrius occurrentes, oſtendunt, propter impeditam ſanguinis viam in hepate regurgitare ſanguinem, ſuasque feces atque craſſamina in ſplene relinquere; poſteaquam fluidior portio per hepatis ſubſtantiam ægre diſceſſit. Circa uterum autem hærere ſanguinem grumoſum atque congelatum, quis neſcit? quando fœminæ, ubi menſtrua, aut lochia poſt partum fluunt, fortaſſis terrore vehementi perculſæ aut frigore immenſo tactæ fluxum illico impeditum ſentiunt. In hæmorrhoidibus etiam, cœcis præſertim ſtagnare ſanguinem quis neget? quod vel ex ipſis mariſcis & ficubus, circa anum erumpentibus, colligere licet.

§. VII.

Nam & in pedibus varices oriuntur a ſanguine craſſo in venis retento. Et perniones a frigore contracti in manibus pedibusque congelatum ſanguinem ac poſtea corruptum ſatis arguunt. Ut nihil dicam de inflammationibus in genere, de ſanguine congrumato in fractura oſſium, luxationibus, aut etiam plagis, a ſuggillationibus quotidie obvio.

§. VIII.

Nec tamen hoc in loco prorſus reticere poſſumus macu-

maculas purpureas hinc inde in corpore ſub nomine morbillorum & petechiarum, aut macularum ſcorbuticarum erumpentes. Quemadmodum enim in Phlogoſi aut hectica laborantibus poſt potum, aut paſſum etiam, rubor quidam præternaturalis in vultu brevi tempore durans, notatur, ab æſtuatione ſanguinis & qualicunque turgeſcentia natus; ita nullum eſt dubium, quin ſanguis inter cutem & cuticulam effuſus, ubi ſedem fixam invenerit, per aliquot dies ſpectetur conſtanter, usque dum iterum a natura diſcuſſus fuerit.

§. IX.

Materia ſtagnans appellatur ſanguis, quo nomine in præſenti caſu non tam fluidus & laudabilis intelligitur, quam ſpiſſior & ad generandas obſtructiones diſpoſitus, grumoſus, coagulatus, pravisque humoribus inquinatus. Forte non incommode ad VII. capita revocare poſſemus hanc pravam diſpoſitionem ſanguinis 1. ſi nimium ſpiſſus ac ſero deſtitutus fuerit, 2. pituitoſus, 3. craſſus & nigricans, 4. arenoſus, 5. mixtus, 6. vermiNoſus 7. mixtus ex his.

§. X.

Primo ob ſeri defectum ſanguis nonnunquam ſpiſſior eſt, quam ut commode fluere ac per vaſa porosque partium, præſertim anguſtiores tranſire queat. Huc ſpectat memorabilis hiſtoria, quam refert BORELLUS *Cent. IV. Obſ. 93.* de ægro quodam, e cujus venis ſanguis

extrahi non potuit, niſi vulnere trium tranſverſorum digitorum inflicto, licet vaſa ampla & ſatis apparentia eſſent, quoniam ſanguis ſemi congelatus in venis erat, narrante Tireſortio, chirurgo caſtrenſi.

§. XI.

Secundo nihilo melior eſt pituitoſus, de quo ſingularis proſtat duplex obſervatio a Pechlino facta *Lib. II. Obſ. Phyſ. Med. XIII. p. 228.* Vidit nempe ſanguinem, poſt venæ ſectionem collectum in patella, paulo poſt totum fere in ſolidum ejusmodi, pingue, cereum & candicans concretum abiiſſe & p. 229. ſanguinem vexilliferi cujusdam, qui modo arthriticus, modo nephriticus erat, per venæ ſectionem miſſum, prorupiſſe quidem rutilum, protinus colore niveo indutum, diſtinguente caſeoſam duntaxat partem livore cœruleo albo. Confer MARCELLUM DONATUM *Hiſtor. mirab. Lib. I. c. 4.* de ſanguine leproſi atque pleuritici congelato.

§. XII.

Tertio ſanguis craſſus & nigricans olim melancholicus dictus, ab acido prædominante ad coagulum admodum proclivis eſt. Talem notavit JOH. RHODIUS *Cent. III. Obſ. 70.* in juvene quodam inſtar atramenti ſcriptorii nigerrimum. Nos vero ſæpius in ſcorbuticis & lienoſis vidimus ſanguinem obſcurum, non modo talem prodiiſſe ex inciſa vena, ſed etiam fundo vaſis firmiter adhæſiſſe, adeo tenacem, ut vix avelli potuerit, cum

alias

alias refrigeratus, poſtquam ſerum a ſanguine ſeceſſit, ſua ſponte ſeparetur. Unde haud difficulter liquet, particulas craſſiores ſalibusque prægnantes pondere ſuo ima petere, more fecum aut tartari. Neque rarum eſt, talem obſervari ſangvinem, quaſi aduſtum a calore nimis aucto in febribus vel inflammationibus. Huc refer, quæ FORESTUS habet *Lib. XVI. obſ. 46. in Schol.* Nempe longa experientia in praxi quotidiana animadvertit, præcipue in pleuriticis, pulmoniacis & aliquando in inflammationibus hepatis & lienis, & in phreniticis, ſi ſanguis e vena miſſus, corruptus, niger, limoſus, pituitoſus &c. fuerit, peſſimum fuiſſe ſignum & plerumque mortem præſagiſſe.

§. XIII.

Quarto ſanguinem quandoque particulis terreſtribus & arenoſis, imo etiam lapillis refertum non obſcure probant ſtrumæ, ſcirrhi, tophi, podagra nodoſa, calculus renum & veſicæ. Talem in viro doloribus iſchiadicis diuturnis, deinceps gonagra laborante prodire notavit SCHENCKIUS *Lib. III. obſ. 80.* ſecta vena malleoli externa. Scilicet una cum ferventiſſimo ſangvine non ſine magna vi & pruritu maximo proſiliente, lapilli quoque figura & quantitate ſeminis rapi, quantum teſta juglandis nucis capere potuit, unica venæ ſectione educti fuerunt. Unde a tot annorum cruciatibus ſubito, & quaſi miraculo quodam liberatus eſt. Similem cum lapillis ſangvinem in nephritico ex vena

brachii ſecta proſiliiſſe memorat D. GRESEL apud BONETVM in Medicinæ ſeptentrionalis collatione *Tom. I. p. 493.*

§. XIV.

Quinto ſanguini quoque materiam purulentam admiſceri, ex vomica pulmonum rupta, hepatis abſceſſu, renum ulcere aut aliunde regurgitante humore corrupto ac etiam fœtente nullum eſt dubium, ſiquidem ipſe GALENVS *de Loc. Affect. Lib. VI. cap. 4.* aperte teſtatur, ſe vidiſſe pulmonis vomicam per urinam, thoracis autem per inteſtina & alvum expurgari. Si vero ad renes abiit materia, haud alia via, quam per arterias cum ſanguine eo pervenire potuit.

§. XV.

Sexto denique vermiculi omnis generis ſangvinem corrumpere ejusque fluxum plus minus impedire poſſunt. Provoco ad RIOLANVM, qui in *Enchirid. Anatom. Lib. II. p. 142.* hæc habet: Interdum tanta eſt putredo ſangvinis, ut totus abeat in ſerum putre. Ubi putredo major in maſſa ſangvinis, interdum vermiculi generantur, quod vena ſecta effluxiſſe vidit. Plura qui exempla cupit, evolvat BONETI Medicinam ſeptentrionalem collatitiam *Tom. I. Lib. II. ſect. 22. cap. 1.* de ſanguine verminoſa & *Schol. p. 493.*

§. XVI.

Præterea fieri ſolet haudraro, ut ex concurſu pituitæ, bilis, acidi &c. mixtura emergat peſſima, qualis fere

fere in cachexia præſumitur, item in morbo gallico inveterato, quibus in caſibus plerumque ſanguis adeo ſordidus diverſisque maculis, albis & nigris, flavis & viridibus, variegatus eſt, ut absque nauſea vix adſpici queat, ſi in patella collectus & ad refrigerandum tantisper ſepoſitus fuerit.

§. XVII.

Nullum ergo dubium eſt, quin culpa propria ſanguis ſtagnet, tanquam ad fluorem minus idoneus.

§. XVIII.

Quoniam vero laudatiſſimus etiam ſanguis niſi ab igne vitali fundatur per vaſa plusquam capillaria vix trajici ſolet: Itaque ſpirituum ſimul ratio habenda eſt in præſenti negotio, utpote qui, ſeu defecerint, ſeu impediti fuerint, in ſuos per nervos influxu, ſeu retroceſſerint ad interiora, uti mox declarabo.

§. XIX.

Ob defectum ſpirit. ſtagnare ſangu. docent præ ceteris decrepiti, provoco ad Xenodochia ubi ſenio confectas utriusque ſexus cuſtodire ſolent. Occurrunt ibi exempla frequentiora virium ſponte ſua deficientium, unde frigus extremorum unguium in digitis decoloratio & labra non amplius rubicunda, ſed fructibus myrtillorum ſimilia.

§. XX.

In Lypothymia ut plurimum quidem pallor in vultu, aut etiam toto corpore notatur una cum frigore, ut jam defunctis vel certe moribundis ſimiles appareant ægri: In fortiori autem ſyncope ſigna ſtagnantis ſangu. etiam in externo habitu præcipue facie obſervatur, quandoquidem haud raro ad nigrum inclinans livor per plures etiam horas durat.

§. XXI.

Procul dubio Apoplexiam ideo dixerunt ſanguineam, quod facies longe ſecus atque in Lypothymiis fieri ſolet, etiam plus juſto rubra videatur propter ſanguinem in capite intus & extra ſtagnantem. Ita refert WEPFERVS *in obſerv. Anatom. Apopl. Hiſt. II. pag. 5. ſeqq.* in vidua quadam fere ſeptuagenaria, quæ cum tangeretur Apoplexia per tres horas, retinuit reſpirationem, pulſum, cum colore faciei rubicundo: His ceſſantibus ſubito extincta eſt. Sublato cranio non modo dura Mater ſanguine ſuffuſa, ſed etiam in ipſa ſubſtantia cerebri grumos ſanguinis nigerrimos ad magnitudinem ovi gallinacei, propter alios minores grumos & fluitantem ſanguinem pondere unciarum circiter octo vel integræ fere libræ reperiebantur.

§. XXII.

Porro a frigore ſpiritus animales repelli, atque hinc ſanguinem coaleſcere docent exempla congelato-

rum:

rum: Item ſuppreſſio menſium a refrigerio pedum, qualem hiſtoriam notatu dignam, de puella ex hac cauſa poſt aliquot horas ſubito extincta PET. SALIVS *de Affect. particul. Cap. IV. pag. 237.* habet: de morte ſubitanea poſt potum frigidum æſtuante præſertim corpore hauſtum, ſimiliaque plura vide in Diſput. Magnif. Dn. PRÆSIDIS, Præceptoris mei ad cineres usque colendi, de Frigoris damno.

§. XXIII.

Nec alia ratio terroris eſt, utpote qui retrocedentibus ſponte ſpiritibus veſtigia non obſcura ſanguinis vel in totum coagulati, vel ex parte tantum ſtagnantis præbet. Hinc enim quibusdam lethalis illico: aliis plus minusve periculoſus eſſe ſolet. Sic ſpectro viſo peſtem ipſam, bubones & carbunculos, fuiſſe oborta teſtis eſt HOECHSTETERUS *Obſerv. Med. Decad. VII. caſ. II. Schol. pag. 48.* Fortaſſis & cancri mammarum origo eſt a terrore vehementiore; ſiquidem a minus vehementi lac in nutricibus haud raro in grumos coit: Eryſipelas autem in aliis hinc inde produci, ac modo caput, modo pectus, modo manum, modo pedem occupare imperterritis quotidianum eſt.

§. XXIV.

Et quemadmodum corporis motu in laboribus, exercitiis, pilæ luſu &c. calor naturalis manifeſto intenditur omniumque humorum fluxio egregie promovetur,

tur, ita in contrarium ſanguis, ſerum atque bilis ſtagnat notabiliter, quotiescunque corpora noſtra præ otio frigent, & in vita ſedentaria perpetuo quaſi ſtupent. Quapropter non modo pedum tumores œdematoſi, ſed & obſtructiones lienis & hepatis, quondam vaſis meſaraicis adſcripta, communiter vexant iſtos, qui lucubrationibus & ſtudiis concatenatis ſe conſecrarunt.

§. XXV.

Scilicet ad impediendum ſaguinis motum non parum confert vaſorum ſanguiferorum compreſſio, uti ex fortiori ligatura, ab imperitioribus chirurgis interdum facta manifeſte liquet. Itaque nec mirum eſt ſi ubi inteſtina cum ſtomacho poſt prandium aut cœnam, cibo, potu, in Hypochondriacis vix unquam deficientibus, turgent, favende inſimul torſi curvatione venæ potiſſimum teneriores quodammodo coarctentur, liberioremque tranſitum ſanguini minus calenti ac fluido negent. Hoc etenim pacto varices quoque in venis pedum nonnunquam generantur, quando in gravidis, præſertim gemellos utero gerentibus, & vel graſſo ſanguine, vel nimis copioſo, turgentibus, rami venæ illiacæ ab incumbente utero depreſſæ, liberum ſanguini fluxum non concedunt. Tales in prægnante varices, octavo menſe geſtationis notas, ac tandem ruptas circa talum venas, cum enormi Hæmorrhagia notavit FOREST. *Lib. XXIX. Obſ. 24. pag. 825.*

§. XXVI.

Id factum Auguſto menſe dicit Autor, quo ipſo ad anni tempus, h. e. ad concurrentem æſtatis fervorem procul dubio reſpexit. Ita enim qui varicibus tentantur concurrente imprimis Plethora cum cacochymia pejus habent, quoties cunque calor vel a radiis ſolis vel motu corporis augetur. Pariter Hæmorrhoidibus affliguntur frequentius, qui nimis inter equitandum incaleſcunt, aut curru vecti quatiuntur, præſertim ventre venisque plenis. Quid enim vel ſola plenitudo vaſorum ſanguiferorum in hoc paſſu valeat, ſuo cum damno experiuntur plethorici. Quoniam impoſſibile prorſus eſt, liberius circumire ſanguinem, quamdiu in poris partium venisque abundans reſiſtit atque vix per arterias irruenti ſpatium concedit requiſitum.

§, XXVII.

Lubet nunc breviter de ſignis ſtagnantis ſanguinis agere, ſunt vero eadem haud obſcura, quotiescunque circa exteriora vitium hæret: Nam & color mutatur, quatenus vel rubedo, aut intenditur, aut in nigredinem vertitur. Aut enim cutis ipſa notabiliter mutatur, prout in inflammatione, pernionibus & ecchymomate: aut vaſa venoſa per attenuatam membranam vel cutem apparent; Quemadmodum in ophtalmia tunicam oculi ad natam perreptantes rubicundas, in mammis cancroſis autem nigras obſervamus venas. Confirmatur hoc ipſum non obſcure, ſi tumor manifeſtus ac dolor concur-

rat. Nec facile varices in pedibus, ficus, mariſcas & condylomata quis animadverteret, niſi protuberantia, dolorque acutus, ſanguinem ſtagnantem prodat.

§. XXVIII.

Intra corpus ſi ſtagnet ſanguis quamquam oculi acies penetrare nequeat, ſigna tamen haud condemnenda proſtant, e quibus id ſecure colligere queamus. Quis enim dubitet in Pleuritide, Peripnevmonia, Pleuropnevmonia, Nephritide ſimilibusque inflammationibus partium internarum ſtagnare ſanguinem, ſiquidem hæc ipſa ubique connexa ſunt. Etiam ſi vero calor abſuerit, dolor tamen punctorius in liene vel hepate non aliter ac in pleuritide ſpuria ſatis indicat, tranſitum ſanguinis per poros partium aut vaſa eſſe notabiliter impeditum. Ita enim palpitatio cordis & anguſtia præcordiorum, ſuffocationem frequenter minitans, polypum ibi hærentem, ſanguinemque in tranſitu retardantem docent. In fœminis autem, ſi menſtrua vel etiam lochia fuerint ſuppreſſa, dolor circa uterum ſat acutus præſertim poſt partum ob retentionem cruoris longe graviſſimus, abunde ſignificant. Plura ex ipſa morborum hiſtoria non difficulter peti poſſunt.

§. XXIX.

Quod ad curationem: Videtur hic ſolus nobis præfixus ſcopus, ut ſanguini ſtagnanti motum reſtituamus priſtinum. At vero non una ratione illum aſſequimur,

mur, ſed pro varietate partis affectæ vel cauſarum, vel etiam ſymptomatum, diverſa quoque remediorum genera oportet eligere. Nimirum primo Analeptica erunt maxime neceſſaria, ubi a ſpirituum defectione ſanguinis motus retardatur aut deficit. Hoc ergo in caſu vinum generoſius puta, merito audit lac ſenum, cui vel ſaccharum ambratum vel eſſentia ambræ non incongrue admiſcentur, imo & infantibus interdum ſpiritus vel aquæ ſpirituoſæ ſuaviores videlicet ac minus acres, ceraſorum nigrorum, pomorum dulcium, rubi idæi ſimilesque propinari poſſunt utiliter, quotiescunque in ſuſpicionem ſanguinis ſtagnantis veniunt, mutato faciei atque corporis colore.

§. XXX.

Cephalica & Nervina ſive acriora aromatica tunc maxime requiruntur, quando ſpiritus in fugam converſi rurſus provocandi & excitandi ſunt. Hunc in finem proſtant in officinis omnis generis aquæ antapoplecticæ aqua ſpirituoſa florum roſmarini l'eau de la Reine, ſpiritus fl. convallinum &c. In ſyncope, Apoplexia, frigore tactis aut fulgure perterritis utiliſſima.

§. XXXI.

Sed urinoſa in ſpecie; uti ſunt ſpiritus eſſentificati & ſal. volat. CC, eboris, urinæ, fuliginis, ſpiritus Buſſii Bezoardicus, ſp. ſalis amoniaci atque ſimilia:

etiam moribundos interdum excitare ſolent, præſertim ſi acidum peccet in corpore adeo inimicum nervis atque utero.

§. XXXII.

Acriora etiam antiſcorbutica vulgo dicta nonnunquam palmam aliis præripiunt; ex rad. Armorac. cochlearia & naſturtio paratæ aquæ deſtillatæ, ſpiritus, vel eſſentiæ ſimpl. & compoſitæ; ſed cum Judicio adhibenda ſunt, quia nec omnes, qui dicuntur ſcorbutici talia tolerant, ſed qui ſimul pituitoſi ſunt. Qui enim biliosi ſunt, neque hæc, neque alia facile acria ferunt, absque inſigni commotione.

§. XXXIII.

Seligenda igitur ſunt in gratiam eorum, qui acribus his læduntur, mitiora & quantum fieri poteſt, inſipida; Hujus generis ſunt aquæ proprie ſic dicta. Quibus enim ob ſeri defectum ſpiſſa nimis eſt maſſa ſanguinea, iis vel ſolus Thermarum Carolinarum potus ſatisfacere poterit, aut loco ejus tenue infuſum folior. Thée aut decoctum rad. ſarſaparil. vel chinæ aut ſcorzoneræ, aut largius hauſtum, aut crebrius reiteratum. Quid? quod, ordinarius quoque potus cereviſiæ vini lymphati paulo liberior, prodeſſe ſolet, iis maxime, qui parcius bibere conſueverunt, more fœminarum.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

Terrea quoque nonnunquam optima ſunt, quando nimirum calor febrilis, aut inflammatio concurrens, acriorum uſum prohibet. Ita poſt caſum ab alto, in vulneribus, contuſionibus, fracturis, in Pleuritide, morbillis, variolis, purpura, petechiis, bubonibus & carbunculis, ac Peſte ipſâ, terræ pingues Sileſiacæ, bolus Docchavienſis, Marga Rochlizenſis ut olim terra lemnia & Bolus Armena, cum omnibus Arcanis & Majoribus certant virtute, quod tamen nemo, niſi qui talia expertus eſt, ſibi perſuaderi patitur. Movent nimirum blandum ſudorem, ſimulque refrigerant manifeſte, uti, ſi externe applicentur, omnibus obvium eſt.

§. XXXV.

His commode admiſcentur partes animalium duriores, ſal volatile in receſſu habentes, e. g. Unicor: Ebur, Dens Hippopotami, C. C. C. Alcis, C. Rhinocerotis &c. Quippe quorum facultates dudum annumerare alexipharmacis, ſive ſudoriferis adverſus venena optimis, non dubitarunt Medici longe celeberrimi.

§. XXXVI.

Huc refer Antimonium diaphoreticum, ſimpl. & martiale, antihect. Poter. Bezoard. mineral. item Zinabarim antimonii, & nativam; Quorum omnium uſus hodie non modo ſecurus, ſed etiam plurimum proficuus judicatur ad ſudorem provocandum, ubi acriora non conveniunt.

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Ut ergo paucis omnia comprehendam, crediderim ego jam enarrata omnibus indicationibus ſatisfactura, ſi modo pro ratione circumſtantiarum hæc ipſa determinentur ad caſus ſpeciales, nempe adhibitis ubi opus fuerit, ſimul expectorantibus, aperientibus, hepati, lienique dicatis, uterinis ſeu Emmenagogis, diureticis, imo etiamſi dolor urgeat, anodynis. Id quod non minus circa uſum remediorum externum, quam internum obſervari poterit.

L. B. S. D.

FACULTATIS MEDICÆ
IN
ACADEMIA LIPSIENSI
H. T.
PROCANCELLARIUS
D. POLYCARPUS GOTTLIEB
SCHACHER,
ANAT. ET CHIRURG. P. P.

QUemadmodum vox græca πολύπους latina civitate donata, & a Belgis Gallisque ac aliis gentibus recepta multiplices pedes deſignat, atque ideo inprimis animalibus, quæ pluribus pedibus inſtructa propterea πολύποδα ſeu multipeda dicuntur, jam in genere, jam in ſpecie attribuitur; ita tumor quidam peculiaris in naribus effloreſcens propter pedum ſeu radicum, a quibus pendet, multitudinem polypi nomine inſignitur: Poſtea id nominis aliis quoque concretionibus modo in vaſis ſanguiferis, modo aliis in partibus reperiri ſolitis, atque iſtiusmodi narium carunculas vel ratione radicum, vel ratione ſubſtantiæ æmulantibus impoſitum, atque a Medicis retentum eſt, donec (a) *Kerckringius* ab horum opinione non parum diſſentiens poſtremas concretiones potiori jure pſeudopolypos nuncupari exiſtimaverit. Siquidem præmemoratus Auctor quoslibet cordis vaſorumque polypos pro ſanguine poſt animalium demum mortem refrigerato, congrumato & indurato habet, id quod exinde colligit, quoniam talismodi concretiones, quas ad mentem ejus plerique polypos nuncupare ſolent, ex variarum partium vaſis protractæ, & abs ſe examini ſubjectæ nonniſi ſanguinem concretum parum ſimilitudinis cum carunculæ narium ſtructura habentem exhibuerint. Hinc ejusmodi polypos, modo liquor acidus venæ animalis viventis infundatur, facile parari poſſe, porro opinatur; hoc enim modo fieri ſolet, ut ſanguis coagulatus hinc & inde polypoſas concretiones ſpectandas nobis ſiſtat. Quantumvis vero avtopſiæ ſit conſentaneum, ſanguinem poſt animalium fata refrigeratum in grumos molliores hac illave in parte condenſari, tamen nec minus veritati eſt conſonum, id mali viventibus quoque accidere, id quod inprimis docent, qui per va-

(a) *Obſerv. Anatomicar. 73.*

rias corporis partes ſanguinem concretum, atque nunc hujus, nunc illius rei faciem præ ſe ferentem excernunt, quas concretiones ſanguineas & quidem compactas omnique fluore orbatas, in pelliculas tamen diſtinctas haud reſolubiles ſi quis pſeudopolypos adpellare velit, me non adeo diſſentientem habebit, modo non quodlibet levioris momenti coagulum ſanguineum facileque diſſolubile, quod in omnibus fere denatis obſervare eſt, illico pro polypo venditet. Præterea polypos ex veris pelliculis contextos in vivis frequenter generari, *Malpighius*, *Pechlinus*, *Blaſius* aliique jam dudum obſervavere, polyporumque membranaceorum, carnoſorum, cartilagineorumque exemplis illuſtrarunt. Sane egomet ipſe plures ejusmodi polypos aſſervo, qui adeo compactam conſiſtentiam ſunt indepti, ut haud difficulter in plures laminas reſolvi queant. Eos inter memoratu eſt dignus, qui in infantis quatuor annorum corde generatus eſt; is namque ex ima ventriculi dextri parte ſeu cono aſſurgens, & paulatim lateſcens, valvulisque tricuſpidibus inſtratus non modo auriculam quoad maximam partem replet, ſed & ramum inſignem in arteriam pulmonalem ſpargit. Profecto hic ipſe polypus albi coloris & fibris haud paucis valvulis prædictis & lateri ventriculi adhærens tantam craſſitiem obtinet, ut facili negotio in laminas dividi queat. Proinde *Kerckringius* non habet, cur *Bartholinum* aliosque erroris arguat, qui in viventium corde, vaſis aliisque partibus polypi generationem aſſeruerunt, nec eundem pro effectu mortis, aut omnem indiſtincte pro puro ſanguine coagulato habuerunt & etiam nunc habent. Exoptandum potius foret, ut homines ingratiſſimum illum hoſpitem tanta mala in oeconomia animali excitantem penitus neſcirent. Sed enim vero quem, quæſo, hodierna tempeſtate latet, vix partem corporis ab ejus atrocitate eſſe immunem. Jam enim narium polypos haud loquor, e quibus inprimis notandus, cujus (b) *Job van*

Meckern

(b) *Obſerv. Medico-Chirurg. 71.*

Meckern meminit; quippe qui ſtupendæ propemodum magnitudinis univerſam faciem reddidit monſtroſam. Neque polypos in meatu auditorio genitos commemorabo, quos (c) *Cowperus* non infeliciter curavit. Sed conciſe ſaltem polypos in viſceribus, vaſis aliisque abſconditis partibus obſervatos attingam. Sane (d) *Ruyſchius* in maxillæ ſuperioris cavitate Highmori antri nomine veniente polypos animadvertit, eorumque plures minores ex eadem protraxit; In ſinu duræ meningis falcato (e) *Blaſius* polypum album, tenaciſſimum, in filamenta plurima ſeparabilem & ad omnes ſinus hujus rivulos meningem tenuem pererrantes ſe extendentem deſcribit. Similes obſervationes non modo (f) *Blegny* atque (g) *Hartmannus* litterarum monumentis conſignarunt, ſed & nuper admodum in eodem ſinu polypum e fibris albis conſtructum & ramulos in venulas ſpargentem obſervavi. Porro polyporum intra duplicaturam duræ meningis, nec non prope baſin cerebri & cerebelli inventorum (h) *Harderus* meminit. Polypum œſophagi vermiformem a nimio pulveris ſternutatorii hiſpanici uſu excitatum (i) *Schmiderus* deſcribit. Præterea prælaudatus (k) *Harderus* pulmonum polypos delineat. Nec ab iis inteſtina eſſe immunia (l) *Lanciſius* pluribus contendit. In uteri vaſis ſæpe reperiri eosdem, & quidem tántos, ut vaſa ipſa adimpleant, eosdemque interdum calloſam induere naturam (m) *Graafius* eſt auctor. Ex orificio uteri interno polypoſas concretiones membranaceo-

(c) *Anatom. T. 90. f. 5.*
(d) *Obſerv. Anatomico-Chirurg.*
(e) *Obſerv. Medic. part. 6. obſ. 2.*
(f) *Zodiac. Gallic. ann. 80. Menſ. Jun. obſ. 2.*
(g) *Ephem. N. C. D. 2. ann. 5. obſ. 62.*
(h) *Apiar. obſ. 77. 44.*
(i) *Act. Erudit. Ann. 1715. menſ. Octobr. p. 456.*
(k) *Ibid. obſ. 66.*
(l) *Diſſ. de triplici inteſtinorum polypo.*
(m) *De partibus genit. mulier. c. 8. pag. 131.*

carnoſas propendentes icone eleganter repræſentat (n) *Ruyſchius.* Omnium frequentiſſime in corde eosdem generari infinitæ propemodum obſervationes teſtantur, quibus recenſendis quo minus inhæreamus, præſentis inſtituti ratio prohibet. Inprimis vero polypus utrumque cordis ventriculum, nec non omnes corporis venas & arterias occupans, cujus (o) *Bartholinus* mentionem facit, attentionem meretur, quippe qui luculenter confirmat, nos ſupra haud gratis dixiſſe, omnes propemodum corporis partes malo huic eſſe obnoxias. Temperare certe mihi nequeo, quin hiſtoriam polyporum cum urina ſeparatis temporibus excretorum breviter adhuc deſcribam. Nimirum vir quidam honoratus quadraginta circiter annorum, decem pluresve annos arthriticis doloribus vexatus, tandemque in cachexiam delapſus novem ante obitum menſes non modo propter inſignem pedum debilitatem domi ſe continere coactus fuit, ſed & in regione lumbari ſiniſtra dolorem non rodentem, non pungentem, non ardentem, ſed gravitate inprimis moleſtum ſæpius ſenſit. Accidit vero aliquando, ut urinam, quæ ordinarie pallida erat atque aquoſa, obſcure tinctam vini ceraſorum pene ad inſtar per biduum excerneret, atque tertia inſequenti die præter ſpem in urinæ ſuppreſſionem incideret. Hæc quindecim pluresque horas durans ineffabiles anxietates eidem pariebat, donec cum urina impetuoſe proſiliente concretio polypoſa floreni magnitudinem æquans egereretur. Ab illo tempore de urinæ ſuppreſſione haud amplius conquerebatur, frequenter tamen polypos præcedente gravativo lambaris regionis ſiniſtræ dolore excernebat. Polypi illi modo indigeſtæ cujusdam maſſæ, modo lumbricorum figuram exacte præ ſe ferentes interne æque ac externe ſanguineo colore erant tincti. Inprimis vermiformes compactam denſamque obtine-

bant

(n) *Obſ. Anatom. Chirurg. 6.*
(o) *Actor. Hafnienſ. Volum. 5. obſ. 29.*

bant ſubſtantiam, quosque hinc curioſitatis gratia in liquore balſamico etiamnunc aſſervo. Horum alii pennæ anſerinæ ad inſtar craſſi, atque ſedecim pluresque pollices transverſos longi, ac capitulo globoſo caudaque graciliori veluti ornati, alii longiores & graciliores erant. Quo minus vero concreta hæcce vermiformia pro veris renum lumbricis habeamus, interaneorum prohibet defectus, utpote quibus lumbricos haud deſtitui, non modo avtopſia ubertim nos docet, verum etiam alia occaſione ex inſtituto probatum dedimus. Neque vero prædicta concreta polypis carneis vel membranaceis accenſeri merentur. Licet enim in externa eorum ſuperficie fibrulæ interruptæ, jam oblique, jam directe progredientes, in oculos incurrant, tamen iidem nec in fibrulas nec in lamellas dividi queunt. Sunt itaque non niſi ſanguis congrumatus & compactus, inque uretere formati, quippe cui potiſſimum figuram vermiformem debent. Similes prorſus polypos cum urina excretos (p) *Clariſſimus Thomaſius* pereleganter deſcribit, atque eorum quoque mentionem in Actis Eruditorum (q) Clariſſimus *Spon* facit. Interim ex harum concretionum delineatione adparet, eas fortaſſis non incongrue pſeudopolypos nuncupari, quales *Kerkringius* loc. cit. ex pulmonis vaſis exemtos depingit, nosque ſimilem mole non mediocrem ex vena cava hujusque ramis protractum aſſervamus. Tandem æger aſthmate ſicco adfectus placidam obibat mortem, non minimam de pulmonum polypo ſuſpicionem nobis relinquens. Hæc qualiacunque occaſione panegyris jam indicandæ præfari lubuit, in eadem diſtinctius paulo de præmemoratis polypis aliisque inſolitis cum urina excretis acturus. Poſteaquam enim Vir Juvenis ornatiſſimus doctiſſimusque

Dn. CAROLUS FRIDERICUS CLAUDERUS,

Altenburgic. Medicinæ Baccalaureus digniſſimus,

ſexen-

(p) *Ephem. N. C. Cent. 7. & 8. obſ. 100.*
(q) *Ann. 1686. Menſ. Jun. pag. 272.*

ſexennium & quod excurrit liberalibus artibus & inprimis Arti Medicæ aſſiduam ſtrenuamque impendit operam, atque cum in theoretico, tum in practico examine, nec non in lectionibus, quas pro Licentia vocant, eum ubique ſe exhibuit, quem gratioſiſſimus noſter ordo dignum judicavit, cui, ſummos in arte noſtra honores modeſte ambienti, facultas in cathedra publica diſputandi concederetur. Sane non modo proximo veneris die *diſſertationem de ſanguinis ſtagnatione* erudite conſcriptam, maſcule defendet, ſed & poſt conflictum diſputatorium promeritos honores impetrabit. Cum enim auctoritate *Reverendiſſimi, Sereniſſimi atque Celſiſſimi Principis & Domini,* DOMINI WILHELMI MAURITII, *Ducis Saxoniæ, Cliviæ, Montium, Angriæ, Weſtphaliæ &c. Poſtulati Adminiſtratoris Epiſcopatus Martiſpurgenſis & Academiæ hujus Cancellarii perpetui, Domini mei Clementiſſimi,* mihi Procancellariatus munus fuerit demandatum, officio huic & Nobiliſſimi Domini Candidati deſideriis ſatisfacturus eum Licentiati honoribus ſolenniter ornabo. Huic panegyri major ſplendor ut accedat, perhonorificam atque acceptam *Magnifici Academiæ Rectoris, Illuſtriſſimorum Comitum, utriusque Reipublicæ Procerum graviſſimorum,* ut & *generoſiſſimorum nobiliſſimorumque Civium Academicorum* præſentiam nobis exoratam cupimus.

P. P. in Academia Lipſienſi d. XXIV. Mart.
An. MDCCXXI.

TYPIS IMMANUELIS TITII.